

BADET

Silkeborg Bad åbnede sine porte den 1. juli 1883. 100 år efter - den 1. juli 1983 - markerer Badet jubilæet ved udsendelse af dette festskrift. Billederne til denne bog er stillet til rådighed af Jytte Sørensen, hvis far, Arne Faber var overlæge på Badet fra 1916 til 1933. Hovedparten af de nye fotografier er taget af pressefotograf Christen Hansen.

Skriftet er redigeret af Jørgen Buch og layoutet af Finn Nielsen.

100 år

En hilsen og en tak fra Silkeborg Bad

Silkeborg Bad's bestyrelse 1. juli 1983

Direktør Gunnar Thomsen, formand

Overlæge, dr.med. Per From Hansen

Byrådsmedlem, viceskoleinspektør Karl Pedersen

Kgl. skovrider Johs. Rafn

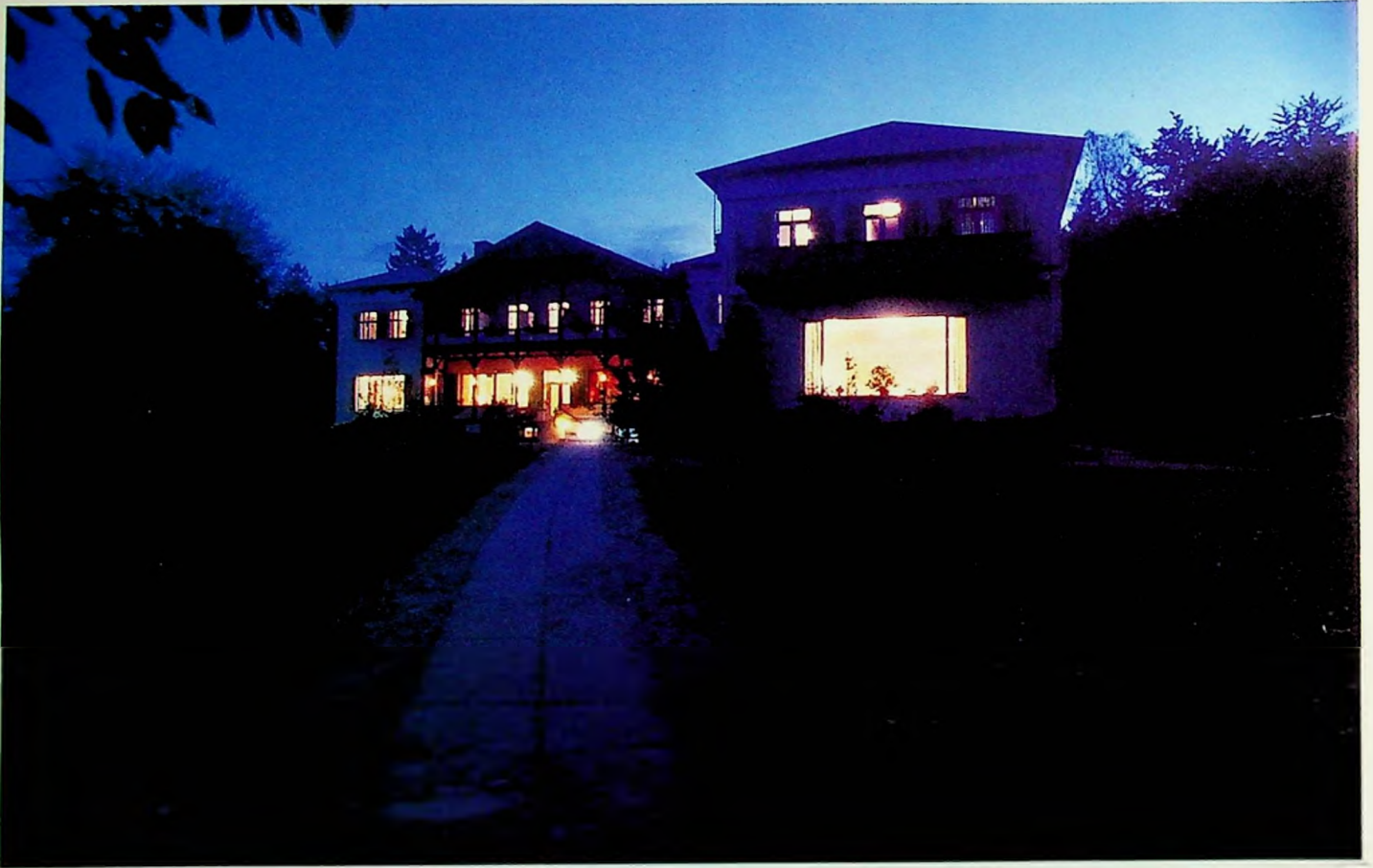
Borgmester Ernst Thomsen

Professor, dr.phil. Søren Sørensen

Direktør for Silkeborg Bad: Knud Larsen

BADET
100 år

PROLOG

Af Jens Louis Petersen

» - Du bli'r for svær, Emil . . . så alt for svær!
Din mave tynger, leveren gør vrippen.
Din skalde-nakke folder over flippen.
Skal blot du op til anden-salen her,
så er det, som om øjnene på stilke står . . .
Du må på kur! Vi må igen til Silkeborg ! !«

Således talte tidens borgerskab,
slog rem om kurvekufferten og plaid'en
og satte kurs mod vandet og diæten
i drømmen om fornødent kilotab
hos doktor Faber og hans sundheds-troldekor
og mødet med Europa's største kolde bord!

Her har de gået, tidens koryfæer,
herrer i stråhat, kniplingshvide damer,
sat liv i stedets skønne panoramer,
dvælet i bad - og under parkens træer,
nydt søen med dens blide barcharole-sang
og drøftet gigt og regelmæssig stolegang.

Man rejste fra en hverdag, hård og barsk,
fik fred og glatte nerver i naturen
og trimmede til husbehov figuren,
mens kildevandet gjorde kroppen karsk.
Selv rødvinskenderne drak næsten gerne mælk
. . . men krævende var ugens »dag« med kærnemælk!

Man genvandt pusten og sit gamle jeg,
fik sans for let motion langs skovens stier
og inddrak egnens duft og poesier,
kort sagt: Man fandt en ny og bedre vej.
Og sådan lettet sa' farvel og tak man
med hjertet fyldt af disse ord af Drachmann:

»Når sjælen sygner, og når kroppen lider -
når ingen mer' i disse hastværkstider
ved livets glæder føler rigtig glad sig -
når skov og mark er som en nøgen hede -
når ved naturen selv du føler lede,
så gå til Silkeborg og tag et bad dig!«

Hvorefter man ved sejt og støt fortærelse
opbygget det, som Kierulf kaldte »sværrelse«
- for næste år igen at starte pinerne
med kuranstaltens bøden på ruinerne.

★

Idag på ganske anden vis
fra Silkeborg der lokkes:
Før kaldtes det »spadseretur«,
nu stønnes der og joggles.

De gamle gik i »badesal«
som i en chaplinsk stumfilm,
nu dyrker man »solarium«
- i udstyr som en rumfilm!

Dengang steg man i karret op
til fyrrenåls- og saltbad,
nu plasker man i swimming-pool
og splittes hal't om hal't ad

i helsestudiets overflod
af smarte instrumenter,
hvor via cykel, lod og vægt
man fysisk fitness henter.

Man ender som et muskelbundt,
ser ud til punkt og prikke
som Tarzan eller Superman
. . . det gjord' de gamle ikke!

Næh, der er kommet mere snit
på vore dages danske!
Forbi nationens kolde bord . . .
nu dyrker man det franske:

Pikant salat i dressing-bad
man praler åbenlyst a'. . .
den havde fortids tykkemænd
med hån og harme fnyst a'!

Hvad NU man kæmper *for* og *mod*
og vier interessen,
er henholdsvis ens kondital
og - først og fremmest - stress'en!

Hver tid sin smag, hver slægt sin stil.
som griber og beta'r os;
men gode skal vi altid vær'
imod os, mens vi har os!

★

Og over alt og alle stråler moder sol
og kaster guld på træerne og taget.
Kurbadets frontprofil à la »Sommer i Tyrol«
indbyder til en pause midt i jaget.
En pause til at finde sig selv og kroppen i
og høre - fjernt fra larmen - sin egen melodi,
ved Silkeborg og kildevand at kvæges,
mens pumpen styrkes, eller kødet spæges.

»Til Silkeborg en uge . . .« er blevet et begreb,
et løfte om, at alt dog la'r sig standse,
at, når for tid og kræfter man ser sig i bekneb,
så findes der endnu en sikker skanse.
Prosaisk i sit virke, med diæter moderat,
men himmelen skal vide: I metoderne probat!
Forhåbentlig med kurens mål profetisk
og - først og sidst - beliggende poetisk!

Og sådan har man ligget i fulde hundred år . . .
men, kære lille børn, hvad rolle spiller
et enkelt opbrugt sekel, når man har ry, der står,
og - ikke mindst - har stærke, friske kilder?!
Vel var til tider mere end klientellet svært,
og det at skulle tære har også *huset* lært;
men nu som før mod tidens jag og trykken:
At ta' til Silkeborg
er stadig

LYKKEN!

Kurliv i 1920'erne og i dag

Af Tobias Faber

Den første juli fejrer Danmarks første kuranstalt, Silkeborg Bad, 100 års-dagen for sin indvielse i 1883. Initiativet hertil var oprindeligt taget af den driftige industrimand og politiker, *Michael Drewsen*. Han havde i 1844 anlagt Papirfabrikken i Silkeborg og medvirket til den da ganske lille bys status som handelsplads. Man blev her opmærksom på de mineralholdige Arnakke-kilder, som et par km sydvest for byen i Silkeborg Vesterskov løb ud i Ørnsøen. Byens borgere foranstaltede udflugter hertil om sommeren, og Drewsen sørgede for et pænt anlæg med gange, springvand, borde og bænke.

Inden for lægeverdenen var der i 1860'erne en voksende interesse for at udnytte jernholdigt vand som helbredende og sygdomsforebyggende middel. Særligt lægen *Ole Bang* gjorde sig til talsmand for det kolde vands sundhedsmæssige velsignelser både til udvendig og indvendig brug - og mange danske tog til udenlandske badesteder som Wiesbaden, Ems og Baden-Baden.

Drewsen fik ideen til anlæggelse af en første dansk vandkuranstalt ved Arnakke-kilderne. 1872 sendte han et andragende til Finansministeriet om køb af 20 tdr. land statsskov omkring kilderne. Det gik dog ikke så nemt, og Drewsen nåede aldrig at se en vandkuranstalt virkeliggjort. Men snart efter blev ideen taget op af en række af landets kendteste læger, samt af stedets birkedommer, kammerjunker Drechsel og byens praktiserende læge, *F. E. Klee*. Anstrengelserne kronedes nu med held, og den 1. juli 1883 stod den første hovedbygning, Societetshuset, færdig med saloner, spisesal, musikstue og 14 gæsteværelser - tegnet af en af landets førende arkitekter, *Vilhelm Dahlerup*, Det Kgl. Teaters bygmester. Den 2-etagers bygning var opført i italiensk stil med gulpuksede mure, rødmaledede skodder og skifertag. Dahlerup havde også til indvielsen stået for den første badbygning, hvor patienterne kunne få deres kur. *F. E. Klee* blev stedets første overlæge.

Man begyndte beskedent med ialt 50 gæster i den første to-måneders sæson. Men hurtigt udvidedes Kuranstalten med nye bygninger, som placeredes som pavilloner i en smukt anlagt park med mange sjældne træer. Der opførtes en mineralvandshal, hvor det iskolde, krystalklare kildevand blev drukket på fastende hjerte. Der byggedes åbne, overdækkede liggehaller, hvor gæsterne efter middagen kl. 13 - i den stille time - kunne hvile, velindpakke i tæpper, indåndende den friske ozonholdige luft fra parkens og skovens mange fyrretræer. Et rent gæstehus, Skovvilla, tegnedes af en anden af samtidens betydeligste arkitekter, *Anton Rosen*, rummende 25 værelser i en to-etagers bindingsværksbygning.

Overlæge *Klee* ledede med dygtighed vandkuren i 23 år, til han i 1906 blev afløst af overlæge *Erik Faber* - og da denne i 1915 søgte til den senere anlagte kuranstalt, Montebello - af min far overlæge *Arne Faber*. De to Faber-læger var kun fjernt beslægtede, men de var venner, og under deres ægider ændredes den i begyndelsen nok så primitive vandkuranstalt til et moderne kursted på niveau med udlandets bedste og med faciliteter til at behandle mangfoldige sygdomme. Både hovedbygning og kurhuset udbyggedes, det sidste af Aarhus-arkitekten *Axel Høeg-Hansen* 1917-20 med to to-etagers gulkalkede fløje med mellemliggende tårnbygning med fladt tag. Her kom også kuranstaltens mest luxuøst udstyrede værelser til at ligge.

En kreds af nuværende og tidligere gæster tog initiativet til at danne et selskab »Silkeborg Bads Venner«, som støttede den private institution med penge til nye tilbygninger til diatermi og lysbehandlinger - såvel som til kunstnerisk udsmykning af park og bygninger. 1918 fik Vandkuranstalten det nye navn *Silkeborg Bad*, som bedre svarede til det moderne kursted, som institutionen havde udviklet sig til.

Komponisten træner.

Her voksede jeg op sammen med min to år yngre broder, Viggo. Badet havde nu åbent i 5 måneder fra 1. maj til 1. oktober. Om vinteren boede familien i København - men allerede midt i april pakkedes bylejligheden sammen, og familien flyttede til den beskedne, men hyggelige overlægebolig Granly, som lå isoleret i parkens nordligste hjørne lige op til Vesterskovens store graner.

Det store personale var nu samlet. Der var to reservelæger, der sædvanligvis skiftede hvert år, for at de kunne passe karrieren. Derimod kom de tre-fire sygeplejersker igen år efter år. Det var søde og dygtige mennesker ligesom massøserne, som man i dag naturligvis ville kalde fysioterapeuter. Men ingen misforstod dengang deres helserbringende metier.

De mange gangpiger vartede op ved måltiderne, strengt opdraget og instrueret af stedets oldfrue, *Frk. Westergaard*, til perfekt betjening af gæsteklientellet, som væsentligt kom fra det gode borgerskab, og som var godt vant hjemmefra, med servering af sortklædte tjenestepiger med kappe og nystrøgne, hvide forklæder, og som vidste, hvordan man venligt, effektivt og uhørligt skulle opføre sig. I hovedbygningens køkkenkælder herskede køkkenchefen, *Annie Willum*, hvis omfattende ydre var en god reklame for hendes dejlige mad.

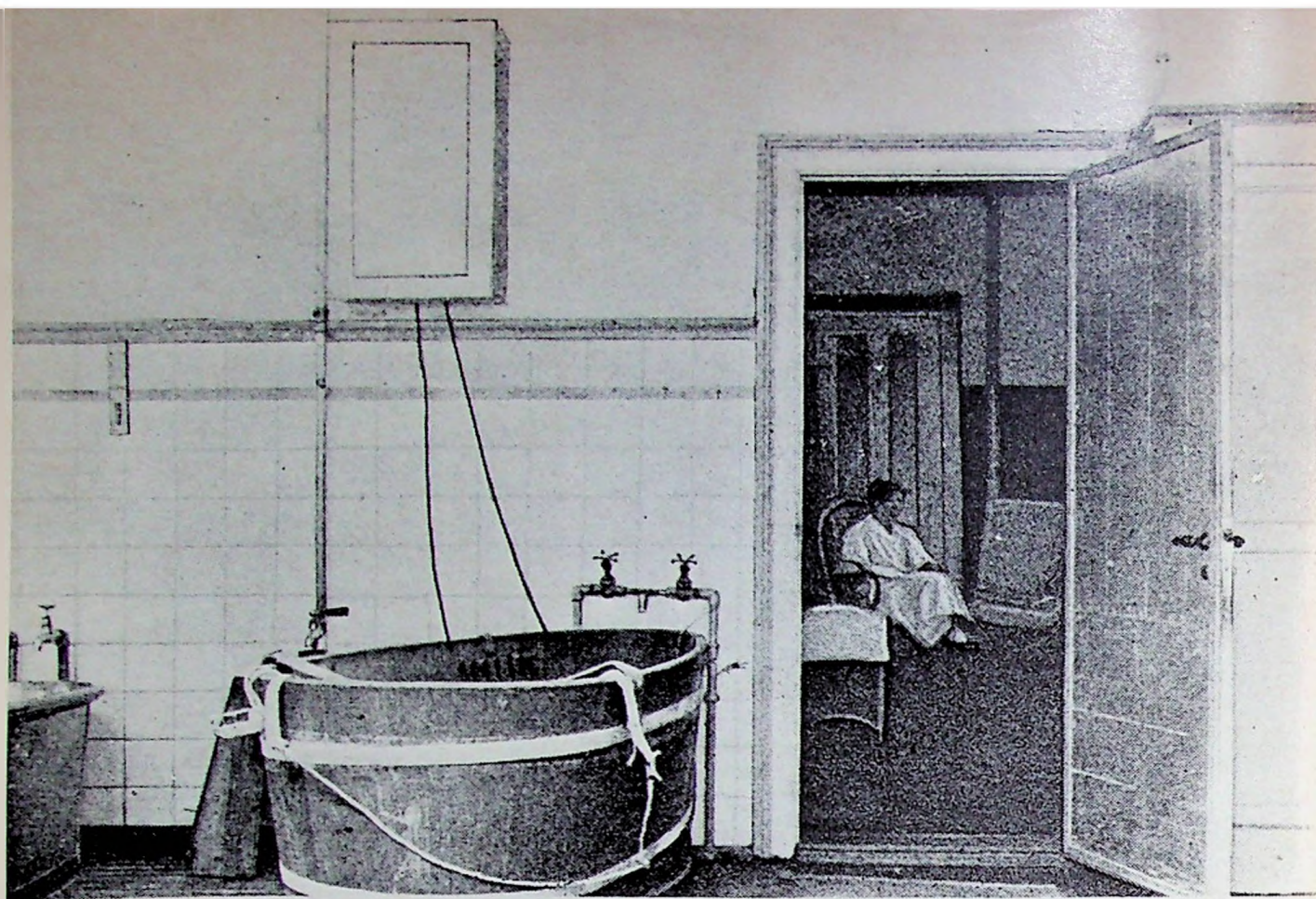
Badene var naturligvis strengt opdelt i herre- og damebade med hver sit personale. *Bademester Christensen* havde været med fra ba-

Utraditionel motionering på
Badet i 20'rne. Da hører,
manufakturhandler Simonsen,
Hillerød, og sølvvarefabrikant
Cohr, Horsens, hygger sig...

Dette usædvanlige
 foto er taget i juli
 måned 1917 af
 fotograf Gunnar
 Mogensen,
 Silkeborg. Det har
 ikke været muligt
 at fastslå navnene
 på samtlige
 tilstedeværende,
 men her er
 navnene på dem,
 der er »genkendt«:
 1. Overlæge
 Arne Faber.
 2. Fru overlæge
 Arne Faber.
 3. Frøken Willum.
 4. Dr. Holten.
 5. Redaktør
 Jørgen Jensen.
 6. Frøken
 Westergaard.
 7. Etatsråd
 Mathiesen.
 8. Komponisten
 og journalisten
 Charles Kierulf.
 9. Professor Feilberg.
 10. Teaterdirektør
 Ivar Schmidt.
 11. Overretssagfører
 Lemming.
 12. Frøken Jytte
 Faber.
 13-14-15. Badet's
 fysioterapeuter,
 frøken Christiansen,
 fru Wibroe,
 frøken Borgbjerg.
 16. Fru redaktør
 Sophus Sørensen.
 17. Redaktør
 Sophus Sørensen.
 18. Fru købmand
 Aage Schmidt.

Elektrisk Bad.

dets start. Han havde helårsbolig på badet og tilså park og bygninger i vintersæsonen. Han støttedes af 2-3 badere og badedrenge, som pudsede gytjebadets kobberkar, så de skinnede. De hjalp de mandlige gæster op og ned i de forskellige fyrrenålsbade, og de åbnede for de kobberskinnende cirkelduscher efter patienternes halve timers ophold i svedekassen. Denne var et tortur-instrument-lignende stykke inventar, hvorfra kun offerets hovede stak frem, og som indvendigt var besat med elektriske glødelamper. Midt i badehallen fandtes et dybt bassin med iskoldt vand, hvori man kunne foretage enkelte svømmetag efter et ophold i damprummets uigennemtrængelige tåger.

Hos damerne herskede *Petrea*, elsket af alle kvindelige patienter, som hun behandlede bramfrit og lattermildt, men samtidigt med yderste diskretion. Hun kendte jo alle de kvindelige gæster bedst uden tøj og sminke på. *Petrea*s mand, *Peter Sørensen*, var oprindelig træskomager, men blev snart stedets portner. Med passende langsom værdighed åbnede han portlågen for kurgæsterne, når de var blevet afhentet - i hestetrucken landauer på Silkeborg station - eller senere i 20'erne, når de første velhavere kom i egne højbenede privatbiler med friskplukne roser i bilernes blomsterglas. *Peter Sørensen* sad ved porten i en fritliggende portnerloge i en celle, der lige kunne rumme ham selv og hans lange pibe. Vægge og døre var behængt med aviser og ugeblade, som han solgte til gæsterne. Også et lille udvalg af Himmelbjerg-souvenirs var der plads til, udskårne stokke, træskeer og små bemalede jydepotter med hilsen fra Silkeborg.

Neden for kilderne ved søbredden herskede maskinmester *Sørensen* med sine kulfyrede kedler og store drivremsdrevne hjul, der sendte varmt vand op til kurhusets bade. Han var altid sodet af kulstøv og fåmælt. Han arbejdede også alene.

I hovedbygningens kælder sled *Madam Hansen* med at samle vasketøj, så gæsterne kunne få rene duge på bordene og rent linned på sengene. En betydningfuld person var gårdskarlen *Rasmussen*, som fra tidlig morgen hentede koldt vand i kilderne i to store spande, bå-

ret i åg over skulderen til de ca. 70 værelser, som endnu ikke havde fået håndvask på værelserne. *Rasmussen* skulle også hjælpe kommende og rejsende gæster med bagagen samt køre de ganghæmmede til spising og behandling i rullestol. *Rasmussen* var en gentleman, respekteret af alle - altid venlig, aldrig servill!

På kontoret sad bogholderske *Frk. Goldmann*, passede regnskaber og indkasserede og udbetalte penge. Overlægen var selv stedets administrator - men fik hjælp og støtte af både bogholderske, køkkenchef og oldfrue, som også modtog kurgæsterne, anviste værelser og fik gæsterne passende placeret ved spisesalens borde. en af de sidste dage inden badet åbnede, foretog overlægen og de overordnede damer inspektion af alle værelser, og vi drenge fik lov til at følge med. Alle steder duftede de nyvaskede gulve af lud, lak og fernis og jernsengenes messingkugler af pudsecreme. Der var frisk vand i servantestellene af porcelæn på renskurede marmorplader - og koldt drikkevand i glaskarafleer.

Og nu var der klart til gæsternes ankomst! Der var sjældent mange mennesker lige i starten - men ind i juni var der som reglen fuldt hus. En stor del af kurgæsterne kom igen år efter år og tilbragte deres ferier her fra 14 dage til en 4-5 uger for at pleje små eller store skavanker, dårlige hjerter, levere eller nyrer - mave- eller gigtsygdomme og åndedrætsbesvær. Mange var overvægtige og kom for at blive tyndere. Andre skulle fedes op. Diætetik var et væsentligt led i kuren og mange gæster placeredes ved måltiderne ved særlige diætborde i den store spisesal. Diæt A, afmagringsbordet var som oftest det gemytligste, selv om kosten naturligvis var sparsom - og hvor kun radisefadet var rigeligt fyldt op. Med slet skjult misundelse betragtede A-patienterne de normalt spisende ved, hvad de kaldte »rovdyr-bordene«. En gang om ugen lå A-patienterne »i kærnemælk«, det vil sige de måtte opholde sig dagen lang på deres værelse og indtage et endnu mere diminutivt måltid end det daglige. Forståeligt nok skete det, at gæsterne gjorde oprør og flygtede ind til konditoren i Silkeborg eller til Hotel Danias store kolde bord!

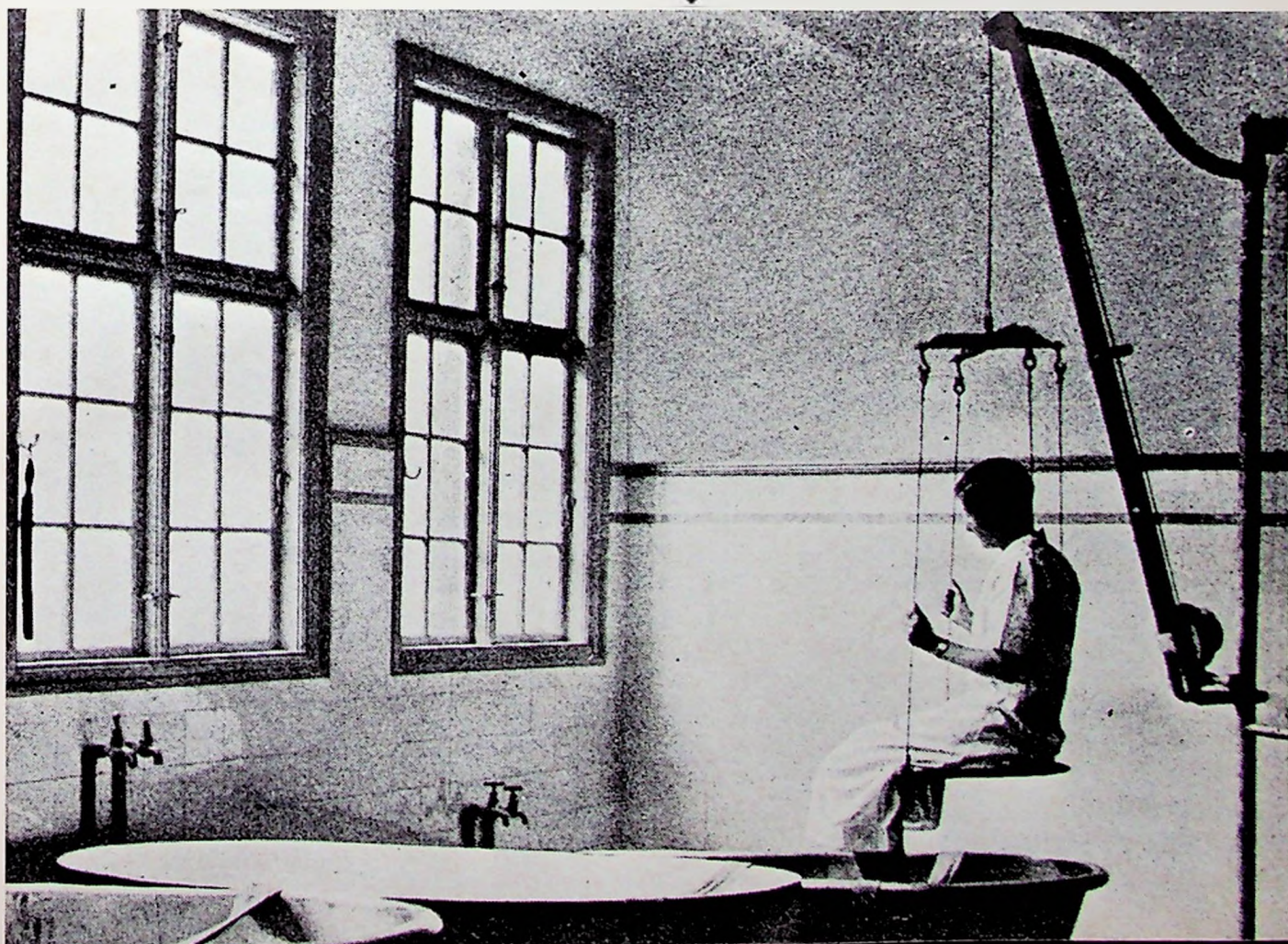
Formiddagen var helliget bade- og lyskure, lægekonsultation eller massage. Gymnastik og legemsøvelser hørte naturligvis også med til genopbyggelse af et sundt legeme. Far fik endda opkøbt 2 tdr. land ekstra fra skoven, hver tønde omgivet af et 3 meter højt plankeværk. På disse naturgrunde - »Friluftten« kaldet - kunne mænd og kvinder bag hver sit hegn færdes in natura - eller deltage i tilrettelagte sportslige udfoldelser.

Efter den stille hviletid havde gæsterne som reglen eftermiddagen fri til gåture i omegnens storslåede natur. Naturligvis spillede her hele den sociale omgang en meget stor rolle både for humøret, sjælen og legemet. Man traf nye mennesker eller genså gamle venner. Stamgæsterne kom altid på samme tid af året - og mødtes ved kaffebordene i det frie efter dagens tidlige middagsmåltid. Lidt udemokratisk måske havde overlægen og hans familie, som spiste ved eget bord mellem gæsterne, sit eget kaffebord, hvortil knyttes de mere prominente eller mest trofaste gæster. Der aftales fælles udflugter i hestevogn eller bil. Himmelbjerget skulle gerne nås i Silkeborgsøernes både. De sene augustgæster kunne endda deltage i byens regattafest arrangeret af redaktøren af Silkeborg Avis, den vitale og initiativrige *Sophus Sørensen*, der også var et særdeles aktivt medlem af Badets bestyrelse. Gudenåens både og bådehuse var smykket med kulørte lamper. Langs Brassø's og Borresø's bredder vises projektorbelyste tableauer fra H. C. Andersens eventyr. Der var musik i passagerskibene, og festen afsluttedes med fyrværkeri. Regattaen kunne være et festligt clou ved et kurbesøg, selv om anstrengelserne måske kunne betyde et par ekstra dage i ro. Far var selv meget glad for musik - han arrangerede sommeren igennem koncerter for gæsterne af landets ypperste kunstnere, som var fars nære venner. Peter Møller og Oxenvad, til hvem Carl Nielsen havde skrevet koncerter, spillede sammen med Louis Jensen Beethoven og Haydn's kammermusik. Tidens store sangere, Poul Methling, Tenna Kraft, Birgit Engel og Ida Møller, sang Schubert og Heise eller Susannes og Grevindens arier fra Figaros Bryllup. Senere bidrog min storesøster og hendes konservatoriekammerater til den musikalske underholdning, som gerne endte med dans til musik fra et af datidens højbenede grammofonskabe.

Afdelingen for fyrrenålsbade og saltbade.

Teaterdirektør Ivar Schmidt sammen med en anden af stamgæsterne, komponisten og journalisten Charles Kierulf.

Ellers kunne man om dagen hengive sig til tennis, krocket eller boccia, og om aftenen efter at solnedgangen over Ørnsøen var beundret, til bridge, l'hombre eller skak. Den første radio holdt sint indtog på Badet i 1925 og gav underholdning til mange.

Mor var meget blomster- og svampeinteresseret. Hvert år samlede hun en stor kreds af kurgæster, hver forsynet med en stor kurv til lange svampeture. Alle slags svampe samledes ind, hvorefter mor arrangerede instruktive udstillinger på borde i spisesalen med grønt mos og med navnesedler til både spiselige og giftige svampe. Deltaerne fik også overskuddet af de gode spisesvampe serveret som supplement til dagens middag.

En af stamgæsterne var Holmens provst, *Mathias Fenger*, en glimrende selskabsmand og l'hombrespiller, som hver søndag under opholdet afholdt friluftsgudstjeneste fra hovedbygningens havetrappe. Fenger var en god taler, så man tilgav, at han ved salmesangen altid var et helt eller halvt vers foran menigheden.

Ved Badets 50 års jubilæum i 1933 var far trådt tilbage som overlæge for at overtage chefposten ved Hald Folkekuranstalt. Arne Portmann fulgte far som overlæge og fortsatte traditionerne en lang årrække. Arne Portmanns ægide blev afbrudt af et mørkt kapitel i Silkeborg Bads historie under Anden Verdenskrig. Tyskerne exproprierede Badet og gjorde det til hovedkvarter for den tyske værnemagt med chefen, general Hanneken, placeret i overlægeboligen. Det tog naturligvis et stykke tid efter befrielsen, før bygninger og park var blevet istandsat, og Badet kunne åbne. I begyndelsen af 1970'erne kom Badet i økonomiske vanskeligheder. Landets senere tilkomne kuranstalter var for længst lukkede. 1979 blev Silkeborg Bad overtaget af EGV, som inden for de sidste år har gennemført en omfattende og tiltrængt modernisering. Badet er nu genåbnet lige før 100 års-dagen. I Mellem-, Øst- og Sydeuropa trives de gamle kursteder som aldrig før - tilpasset nutidens krav og komfort - men frigjort fra dagliglivets og charterrejsens jag og stress. Ved at slappe af en tid under lægeligt tilsyn, har man lov at håbe på et helbredsmæssigt bedre og længere liv.

Tyskernes mishandling af dameafdelingens gytjerum, hvor der oprindeligt var spanske vægge. Her fandt besættelsesstyrkerne, at køkkenet burde indrettes. Billedet er taget efter befrielsen.

▲ *Petrea Badekone og Ingrid Zahle.*

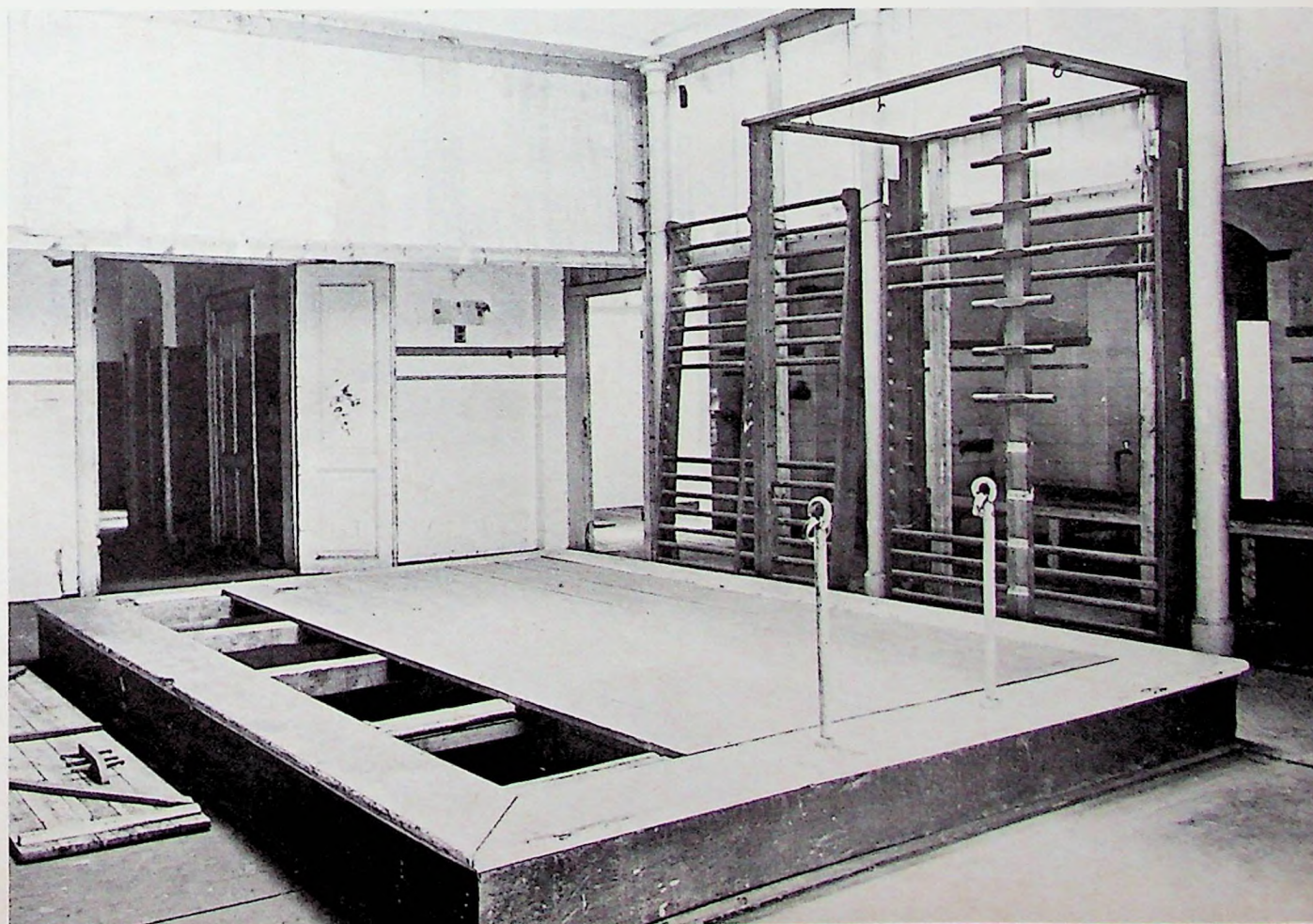
Ovenstående artikel, skrevet af rektor ved Kunstakademiet, professor Tobias Faber, publiceres i Berlingske Tidende på Silkeborg Bad's 100 års dag den 1. juli 1983.

▲ Dronningestuen - den nuværende Café Marc.

Da tyskerne havde overgivet sig, konstateredes det, at dameafdelingens badehal var blevet »omskabt« til gymnastiksal.

*Omkring århundredskiftet var
der tennisbane ikke langt fra
den nuværende kurbygning.
Her en situation fra en
mixed-double.*

Arnakkekilden - kilden til det hele!

Silkeborg Bad 1883 til 1983

Sådan skabtes Danmarks første vandkuranstalt, og sådan gik det gennem et helt sekel

Af Karin Bjerke

Den danske befolknings vel var det tungtvejende argument, der blev brugt over for finansministeriet, da en kreds af ansete danske mænd i 1876 søgte om tilladelse til at disponere over ca. 20 tdr. land af Silkeborg-skovene til opførelse af en vandkuranstalt.

Ansøgningen var vedlagt en erklæring, underskrevet af 476 læger fra hele landet, hvori man anbefalede, at et sådant anlæg måtte blive fremmet.

Både mod nord i Sverige og mod syd i Tyskland fandtes vandkuranstalter, og erfaringerne med vandkure for en del sygelige tilstande var gode. I Danmark havde man ingen tilsvarende anstalter, og de danskere, som havde råd og muligheder, rejste til kuranstalterne i nord og syd. Men Danmark havde godt kildevand, rigt på mineraler. Arnakke-kilderne i Silkeborg Vesterskov var meget righoldige, og på egnen talte man om, at »blegsottige« unger vendte rødkindede hjem, når de havde været ved kilderne at drikke af vandet (om det så var vandet eller spadsereturen, der gav de røde kinder, er selvfølgelig ikke godt at vide).

Silkeborg-skovene var statsejendom siden 1823, da staten overtog Silkeborg Gods. Staten havde solgt en del jord fra, men havde beholdt skovene. Blandt andet havde Silkeborgs grundlægger, Michael Drewsen, købt vandmøllen med rettigheder og havde her bygget den papirfabrik, som var grundlaget for den ny by. I årenes løb havde Michael Drewsen sørget for, at Arnakke-kilderne blev nybyggenes udflugtsmål, og kort før sin død havde han søgt staten om at måtte købe et stykke af skoven for at kunne opføre en vandkuran-

stalt. Men staten ønskede ikke at sælge ud af skoven. Staten havde et vel arronderet skovareal, som ikke måtte ødelægges ved at blive udstykket bid for bid. Derimod ville staten leje jorden til Michael Drewsen.

Der kom imidlertid ikke mere ud af vandkur-planerne på det tidspunkt, og få måneder efter døde Silkeborgs grundlægger.

★ ★ ★

Det var Michael Drewsens ideer, der blev taget op påny i 1876. Også nu ønskede man at købe skov af staten, og kunne dette ikke lade sig gøre, ønskede man jorden i arvefæste. Et slet og ret lejemål ville gøre det umådelig vanskeligt at skaffe de fornødne midler til opførelse af kuranstalten.

Men finansministeriet var ikke til sinds hverken at sælge eller at give jorden i arvefæste. Ministeriet sender sagen til udtalelse hos overførster, kammerherre Wimpffen, som efter negativ vurdering sender den videre til jægermester Klüwer. Her får ansøgningen en yderst positiv vurdering, men til trods herfor giver ministeriet afslag. Ministeriet er dog villig til at overdrage jorden med Arnakke-kilderne til leje i 50 år for 100 kr. årligt.

Komiteen, som var dannet til oprettelse af en vandkuranstalt, måtte bøje sig for realiteterne, og der blev sendt opfordring ud til tegning af aktier. Med den byggeplan, der lå på bordet, skulle der

Henrivende er udsigten over Torsø. Billedet er taget i 1917.

skaffes 220.000 kroner. I opfordringen blev der lagt vægt på, at der ud af udbyttet ved kuranstalten skulle gives bidrag til at skaffe ufor-
muende patienter ophold for nedsat betaling. Aktiernes størrelse blev sat til 200 kroner.

Der blev imidlertid kun tegnet for 40.000 kroner aktier, og komite-
en fremkom så med en ny reduceret byggeplan, som fik udgifterne ned på 120.000 kroner.

Flere opfordringer sendes ud, og sideløbende hermed forhandles der med finansministeriet om at få jorden som ejendom eller arvefæ-
ste. Anlægskapitalen blev anslået til 150.000 kroner, og beregninger for foretagendet offentliggøres. I alt 85.000 kr. samles ind.

I oktober 1882 bøjer finansministeriet sig endelig. Der fremsættes lovforslag om arvefæste. 14. april 1883 vedtages loven om overdra-
gelse af indtil 20 tdr. land af Silkeborg Vesterskov til oprettelse af en vandkuranstalt samt et lån på 40.000 kroner.

I Silkeborg ventede man ikke på lovens vedtagelse, men gik i gang med at føre planerne ud i livet. Læge F. E. Klee fra Silkeborg antages som kurlæge med titel af overlæge. Hovedbygningen, det såkaldte »Societetshus« opføres i to etager med 14 værelser til kurgæster, spisesal, musikstue, salon, kabinet, læseværelse og billardstue. Køkkenet blev indrettet i kælderen. En trævilla, »Søvilla«, blev opført med 12 værelser. Endelig blev badebygningen med tilhørende mas-
skinhus opført. Arkitekt Rosen ledede byggeriet efter tegninger af professor Dahlerup og arkitekt Møller. 17 tdr. land park blev anlagt.

★ ★ ★

1. juli 1883 åbner Silkeborg Vandkuranstalt. Kun societetshuset og badebygningen var helt færdige, så en del patienter måtte bo hos landmænd i nærheden eller i intermistiske lokaler, indtil Søvilla var helt færdig.

I den første korte sæson kom der i alt 50 gæster til vandkuranstal-
ten. Den samlede indtægt var kun på 5.465 kr., og driftsoverskuddet var 289 kroner.

Herefter går det slag i slag fremad for badet. Allerede året efter er der i de tre åbningsmåneder, fra 1. juni til 1. september, 124 gæster.

I 1885 får man 25.000 kroner i lån i Silkeborg Sparekasse, og kuranstalten udvides med bygningen Skovvilla med 16 enkeltværelser og otte dobbeltværelser.

Men fremgangen i patientantallet betød også besværligheder for vandkuranstalten. Kapaciteten blev på mange områder for lille. Således måtte man bygge badebygningens vandtårn om i 1887, så det kunne levere det dobbelte af tidligere. Det viste sig også, at der konstant var 50 procent så mange kvindelige kurgæster som mandlige, så dameafdelingen måtte også udvides.

1889 blev hovedbygningen udvidet med en østfløj. En gammel dame, fru Fabricius, som havde besøgt vandkuranstalten et par af de første sæsoner, skænkede denne fløj, hvor man fik syv nye værelser, et rygeværelse og to værelser til overlægen.

I 1890 fik vandkuranstalten en ny behandlingsform, gytje-bade. Man havde fundet det organiske slam gytje af en meget fin kvalitet på bunden af Silkeborg-søerne, og dette skulle have en gunstig virkning over for gigt. Det betød, at anstalten nu blev fuldt konkurrence-
dygtig over for udenlandske kuranstalter.

Til stadighed sørgede vandkuranstaltens overlæge, F. E. Klee, og bestyrelsen for, at standarden blev hævet, så man kunne konkurrere på alle måder med udlandet. Der blev anlagt liggehaller, og efter et par års forhandlinger med staten lykkedes det overlæge Klee at få gennemført en udvidelse af parken, samt at få staten til at eftergive den årlige afgift. Der blev anlagt spadsrestier langs Ørnsø.

Besøget steg, men det var svært for Silkeborg Vandkuranstalt at indfri løftet om fripladser til de patienter, som ikke kunne klare udgifterne. Også her forhandlede overlægen med staten, og i 1892 gav staten en tre-årig bevilling på 2100 kroner årligt til fire hele og seks halve fripladser. Fra fondsmidler kom der støtte til to hele fripladser, mens kuranstalten selv gav fri bade og kur til otte patienter.

I 1893 blev der opført en musikpavillon, og året efter byggede man en mindre villa, »Granly«, der var tænkt til isolering af alvorligt syge. Det stigende besøg i de kommende år betød, at der måtte indlægges ny stor beholder til varmt vand i vandtårnet. Der blev bygget køle- og ishus. Damebadene udvides, der indrettes tørrestue, og i år 1901 kommer en større tilbygning til hovedbygningen opført for lån af forsikringskabet »Danmark« med Silkeborg kommunes garanti.

Første overlæge på Silkeborg Bad, F. E. Klee (øverst) og nuværende overlæge Paul Gram Hansen (nederst). Begge billeder er af ældre herkomst.

I 1906 gik Silkeborg Vandkuranstalt ind i en ny epoke. Kuranstaltens gamle overlæge og leder, F. E. Klee, var død. Også to bestyrelsesmedlemmer, formanden, dr.med. Borch, og købmand Frode Arntzen, afgik ved døden.

Som formand lykkedes det at få den meget dygtige direktør, Ivar B. Goldschmidt fra København. En anset ung læge, dr.med. Erik Faber blev overlæge, og den fremragende og anerkendte læge, professor Israel Rosenthal, trådte ind i bestyrelsen. Dette betød, at vandkuranstalten fik et yderligere »blåt stempel«.

Den ny overlæge ønskede at gøre vandkuranstalten til et fysisk og diætisk helbredelsessted, så den fuldt ud kunne konkurrere med de kuranstalter, som fandtes andre steder i verden. Stedet skulle ledes efter samme videnskabelige principper som hospitaler.

De ny signaler resulterede i flere gæster allerede året efter, og samtidig bevilger staten 50.000 kroner til udvidelse af forbedringer. Det årlige statstilskud til fripladser blev forhøjet fra 2.100 kroner til 3.000 kroner.

Overlæge Erik Faber arbejdede meget på at gøre vandkuranstalten kendt, og da der i slutningen af sæsonen 1909 holdes lægemøde i Århus, lykkedes det at foranstalte besøg på kuranstalten af 140 af kongressens deltagere. I dagbladene - som efterhånden er begyndt at interessere sig for livet på kuranstalten - kan man læse, hvordan de mange læger med fruer kom på hurtigkur på vandkuranstalten. Alle fik lejlighed til at se og smage på en del af diæterne, der var udvidet meget under overlæge Erik Fabers ledelse. Der var diæt for mave-tarmsygdomme, for sukkersyge, gigtpatienter og meget andet. Kongresbesøget resulterede da også i øget besøg i de kommende år.

Der udvides stadig, og man sørger hele tiden for at holde samtlige bygninger ved lige. I 1913 blev der installeret elektrisk lys i alle bygninger.

1915 meddelte overlæge Erik Faber, at han havde taget imod stillingen som overlæge for det ny kursted, »Montebello«, og at han fratrådte sin overlægestilling i Silkeborg ved sæsonens slutning. Man

var imidlertid heldig, da det ret hurtigt lykkedes at finde en efterfølger, som helt kunne erstatte ham. Det blev den tidligere reservelæge ved Bispebjerg Hospital, Arne Faber, som langt ude var i familie med Erik Faber.

★ ★ ★

Arne Faber fortsatte den kurmæssige linje, som hans forgænger havde lagt. Desuden var Arne Faber meget interesseret i, at et kurophold også skulle være en ferie, hvor gæsterne havde mulighed for at nyde tilværelsen. Han sørgede således for, at gode musikere kom til badet og gav koncerter for så at blive på stedet nogle dage.

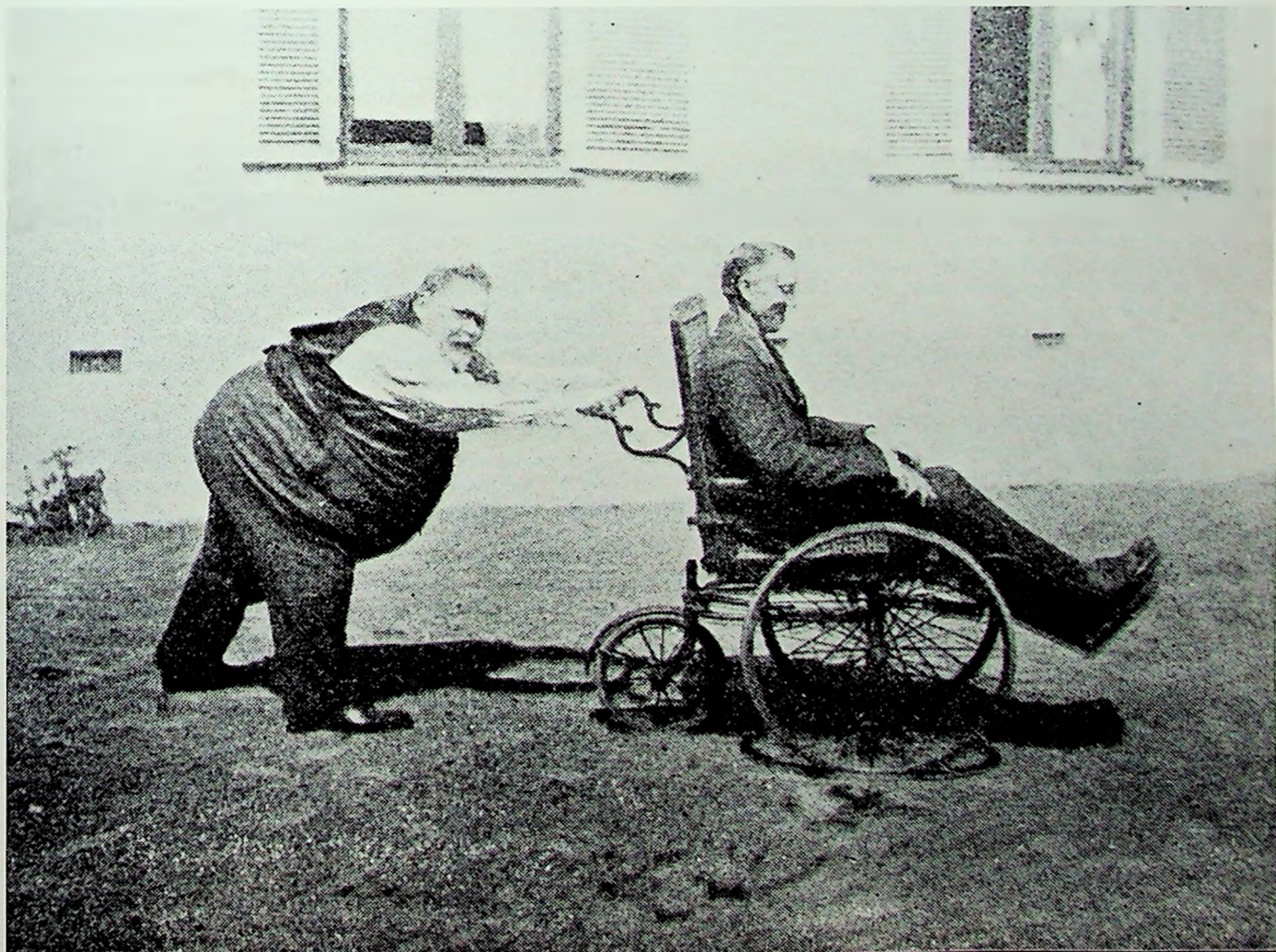
Mange kunstnere drog til Silkeborg Vandkuranstalt, for eksempel operasangerinden Tenna Kraft, komponisterne Carl Nielsen og Charles Kierulf, og malere som Michael Ancher og Robert Storm Petersen. Mange danske kunstnere kom på kur i Silkeborg, og deres besøg gjorde opholdet på kuranstalten både fornøjeligt og festligt. Det var i sommermånederne, »man« mødtes i Silkeborg - ofte for at komme lidt til hægterne efter vinterens strabadser og for at komme af med overflødige kilo.

En særlig gruppe - de ældre damer, som kom år efter år - gik under navnet »stauderne«. Under megen moro og under megen godmodig knurren indordnede gæsterne sig under kuranstaltens regler. Man drak troligt sit kurvand, badede i de store kobberkar i nykøgt fyrrenålevand, holdt sin stilletime om eftermiddagen i udenørs liggehal og blev dækket til af pigerne med myggenet. Om aftenen mødtes man bag »Søvilla« på udsigten for at se solnedgang, og kl. 22 var det sengetid.

★ ★ ★

Belært af erfaringen havde man på kuranstalten delt gæsterne op ved måltiderne efter diæt, så ingen skulle »tage fejl«. Afmagringsfolkene sad for sig ved A-bordet, så de ikke skulle blive fristet af de

*Komponisten Charles Kierulf »træner«
med en af Badet's trofaste
medarbejdere, hr. Rasmussen.*

Alt kan vaskes.

mange gode ting og sager ved »rovdyrbordet«, hvor de ikke-afmagrende sad. Ikke desto mindre skete det ind imellem, at gæster ved A-bordet »huggede« fra de andre borde - og et sådant tyveri rygtedes med lynets hast. Når nogle af A-folkene havde sneget sig på konditori i Silkeborg, gik der heller ikke lang tid, inden rygtet havde nået overlægen - om hvem man sagde, at han havde ganske særlige evner til at se og høre alt om alle patienter.

Det var under overlæge Arne Faber, at Petrea Badekone herskede. »Alt varmt vand går gennem overlægen«, skulle hun engang have sagt, da en kvindelig kurgæst blev noget krævende med hensyn til forsyningerne.

Bag »Skovvilla« blev der på to tønder land indrettet to afdelinger, adskilt med høje plankeværker, hvor henholdsvis herrer og damer kunne motionere og dusche uden tøj på. I lokalsprog fik stedet navnet Paradisets Have, og ikke sjældent kunne man se herrer, som kravlede op på plankeværket for at få et glimt ind i »Eva«s afdeling.

★ ★ ★

Pressens interesse for Silkeborg Vandkuranstalt - som i 1918 skiftede navn til Silkeborg Bad - blev stadig større. Man kunne således i aviserne læse, hvem der var gæster på stedet - og det er muligt, at ikke alle gæster har været lige interesserede i at få råbt ud, hvor de befandt sig. I gamle avisudklip kan man desuden følge visse kendte kurgæster - fra de begynder kur på Silkeborg, og til de nogle uger senere vender hjem igen. I avisreferaterne fra de årlige generalforsamlinger er der statistikker, som fortæller, hvor mange procent af gæsterne der er blevet helbredsmæssigt bedre efter kurophold på Silkeborg Bad.

To af tidens kendte skikkelser, komponisten Charles Kierulf og teaterdirektøren Ivar Schmidt, var i en lang årrække fast inventar på

Silkeborg Bad. Deres helbred blev hvert år bedre af opholdet - de kom nemlig, som Kierulf udtrykte det, på grund af deres »sværelser«. Ivar Schmidt vejede nær de 200 pund, mens Kierulf nok har vejede nær de 400 pund, efter billederne at dømme. Ivar Schmidt var noget af en københavner-begivenhed, når han drog på kur - og når han vendte hjem, sine 30 pund lettere. Der blev skrevet spalte op og spalte ned om hans ny udseende, og i bladet »Klods Hans« kunne man læse digtet »Afmagringskur« - om Ivar Schmidts tab på Silkeborg Bad. Aftenbladet digtede også om hr. Schmidt, der havde »tabt det meste fedt«.

Det var mennesker som Ivar Schmidt og Charles Kierulf, der fik sat humør i folk på Silkeborg Bad. Deres fantasi var næsten ubegrænset, og det var da også dem, der stod for den underholdende del af først stiftelsesfesten og senere midsommerfesten. Der blev spillet, gøglet og opført teater.

I årenes løb havde Silkeborg Bad's bestyrelse med mellemrum søgt staten om at måtte overtage den jord, badet havde som arvefæste. Endelig lykkedes det. I 1918 blev det ved lov fastslået, at man nu havde ejendomsretten over jorden, så længe foretagendet blev drevet som kuranstalt. Af hensyn til naturen var der en del restriktioner, og staten skulle desuden have en repræsentant i bestyrelsen for badet. Hvis kuranstalten engang standsede sin virksomhed, havde staten ret til at overtage jorden. At Silkeborg Bad nu havde ejendomsretten over jorden, gjorde det betydelig lettere at foretage bygningsmæssige udvidelser, fordi man nu havde bedre mulighed for at låne penge.

I 1920 udvidedes badet således med en ny fløj til kurbygningen.

I 1921 slog en kreds af kurgæster sig sammen og dannede foreningen »Silkeborg Bads venner«. Formålet med foreningen var at hjæl-

pe og støtte kuranstalten helt kontant ved materialeindkøb og udsmykning.

Da Silkeborg Bad i 1923 fejrede sit 40-års jubilæum udvidedes behandlingerne med kulbuelys af samme art, som findes på Finsen Institutet.

Der sker mange fremskridt verden over, og disse fremskridt kommer også til Silkeborg Bad. I 1928 bliver der indlagt centralvarme og rindende vand på alle værelser. Det nymodens apparat, radioen, holder også sit indtog på badet.

★ ★ ★

Udsmykningsmæssigt har man i årenes løb søgt at gøre Silkeborg Bad og parkanlægget omkring så smukt som muligt. I 1929 modtager badet fra Carlsbergfondet to meget smukke statuer. Det er Kaj Nielsens »Århuspig« og en kopi af den antikke græske statue »Sandalbinderen«. Begge statuer findes i dag i parken.

I 1933 forlod overlæge Arne Faber Silkeborg Bad - netop i 50-året for badets stiftelse. Arne Faber var blevet overlæge for Folkekuranstalten ved Hald, og badet stod endnu engang for at skulle have ny overlæge. Også denne gang lykkedes det at finde den rette mand. Det blev Arne Portmann, som havde været reservelæge på stedet, og som nu fortsatte den linje, som hans forgænger havde lagt. At der blev lagt vægt på, at badet skulle drives efter samme videnskabelige principper som et hospital, betød, at de medicinske studenterkurser i Århus gang på gang sluttede med forelæsning på Silkeborg Bad.

★ ★ ★

At anden verdenskrig skulle komme, og at Silkeborg Bad ville få en sørgelig central betydning for den tyske krigsmagt, havde ingen drømt om.

Silkeborg Bad blev hovedkvarter for den tyske krigsførelse i Norden. General von Hanneken, der havde arbejdet sig op gennem graderne inden for den tyske hær, blev leder af dette hovedkvarter. Silkeborg Bad blev herefter lukket land for den danske befolkning. Der blev bygget bunkers, pigtråd blev sat omkring det hele, og von Hanneken herskede indenfor og levede temmelig overdådigt med strømme af champagne, og hvad dertil hører. Efterhånden nåede rygterne om det vilde liv på Silkeborg Bad også til Tyskland, og i januar 1945 blev von Hanneken sat fra bestillingen. Han blev afløst af general von Lindemann, der var professionel soldat og frontkæmper fra Leninograd. Den 6. maj 1945 »indtog« englænderne Badet. Tyskerne blev gennet ud, og i de følgende to år blev Silkeborg Bad fra at være tysk hovedkvarter nu flygtningelejr.

I 1947 blev badet endelig »frigivet« - men hvilket syn! Det havde ingen lighed med det Silkeborg Bad, der eksisterede, inden tyskerne holdt indtog. Bygningerne var i elendig forfatning. Flygtningene, som havde boet i intermistiske barakker, havde brudt gulvene op og brugt træet til at fyre med, for at kunne holde varmen. Alt linned og dækketøj var det lykkedes at fjerne inden tyskernes overtagelse. Det var sammen med de store kobberkar blevet opbevaret på sygehuset i Silkeborg. Men det var kun en dråbe i havet mod de ødelæggelser, Badet havde været udsat for. Von Hanneken havde således hugget løs af de gamle, sjældne træer i parken, så der skulle meget til, før den blev til park igen - og der skulle meget til at gøre bygningerne brugelige for kurgæster.

★ ★ ★

I 1951 åbnede Silkeborg Bad igen. Man havde måttet bruge ca. 2 millioner kroner for at få det hele til at se blot nogenlunde ud, men meget måtte vente. En af de få gode ting, der var sket, var »von Hannekens Bad«, en strandbred, von Hanneken havde indrettet ved Almind Sø's vestre bred. Fra Limfjorden var der hentet i hundredvis af læs sand til denne strand.

Men besøgstallet på det nyåbnede Silkeborg Bad svarede ikke til forventningerne. Besøget gik stadig ned, og i 1957 ønskede bestyrelsen likvidation af Badet. Sådan gik det imidlertid ikke. Efter en kort lukning åbnede Badet med en ny bestyrelse. Ved hjælp af Silkeborg kommune, bankerne, enkelte kurgæster og forskellige kreditorer blev aktiekapitalen udvidet fra 96.000 kroner til 212.000 kroner. I 1958 vedtog bestyrelsen at indføre helårsdrift. Overlæge Arne Portmann rejste fra Badet, og Paul Gram-Hansen, speciallæge i intern medicin, blev kuranstaltens ny overlæge.

Friluftskomедien
»Elverhøj eller Kong Kristian den svære«.

Der skete nu en del moderniseringer, og en ny fløj blev bygget til hovedbygningen. I 1961 ansattes Reimer Mortensen som direktør for Silkeborg Bad. 1963 blev der foretaget flere moderniseringer, og i 1965 udvidede man kapaciteten med 25 nye sengepladser i kurbygningen, samtidig med at behandlingsafdelingen blev moderniseret.

I de kommende år blev indrettet motionsstudie, man tog konditræning op, og der blev indrettet svømmehal og vinterhave. Der kom solarium, og vital- og thermalbade blev indrettet.

Men konkurrencen for Silkeborg Bad var med årene blevet stadig større. Der var mange kuranstalter rundt omkring i landet, og charter-trafikken fik også betydning. I dårlige somre var det ikke Silkeborg Bad, danskerne søgte, men sydlige himmelstrøg, hvor man var sikker på sol og varme.

I løbet af 1970'erne gik besøgstallet stadig ned, og noget måtte ske.

I januar 1980 »overtog« EGV (Ensomme Gamles Værn) Silkeborg Bad, og aktiekapitalen blev udvidet fra 220.000 kroner til en million kroner. Et nyt kapitel i det gamle bads historie skulle nu til at begynde.

Fremtidens Bad

Af Jørgen Buch

Det store ved fortiden er, at den har været.

At dette også gælder for Silkeborg Bad kan læses ud af dette festskrift, som udsendes i anledning af Badet's 100-års jubilæum.

Disse linjer er skrevet for at fortælle, at fortiden vel var stor, fordi vi kan mindes den, men at fremtiden har alle muligheder for også at blive det, så sandt som Badet's fremtid er tilrettelagt med henblik på at imødekomme de krav, som de kommende årtiers unge og ældre med rette fremsætter.

Sandt er det godt nok, at en landskendt teaterdirektør og en ikke mindre kendt journalist, forfatter og komponist tog på Silkeborg for at slippe af med en »sværelse«, som gjorde det vanskeligt for dem at finde sæde henholdsvis på orkesterplads i Det ny Teater og på de allerede dengang »gammeldags« redaktionsstole på Politiken. Men verdens uforanderlighed viser sig trods alt ved, at vor tids teaterdirektører og journalister har lært såre lidt af fortiden og synes at have et lige så stort behov for motionen, diæten og den aktive indsats som deres navnkundige forgængere på Silkeborg Bad.

Vist kan man undres over den udvikling, som *ikke* har fundet sted på et område, der har med den menneskelige biologi at gøre. Var det ikke netop i 1969, at USA - inspireret af præsident John F. Kennedy's visioner - placerede to astronauter på månen, således at den ganske verden kunne anskue det på TV-skærmene i millioner af hjem? Og var det ikke i slutningen af 40'erne og i begyndelsen af

50'erne, at kloge hjerner opfandt, hvad nogle skønnede var endnu klogere hjerner, nemlig elektronhjernener, der i dag kendes som data-mater, styringsapparater, som benyttes til alt - tilsyneladende blot ikke tilstrækkeligt, hvad angår den menneskelige statur og viljen til at vedligeholde samme.

Hvad nytter teknikken, hvis viljen siger nej og har lyst til noget ganske andet? Hvilke fordele har man af den edb-styrede kalorieindtagelse, hvis den fører til et festligt og flot indhug i køleskabets overflod i den mørke nat?

★ ★ ★

Den, der ikke kan, hvad han vil, må ville det, han kan.

Sådan sagde Leonardo da Vinci omkring år 1500, og sandheden i den store italienske maler og filosof's vise ord gjaldt både i 1883 og 1983 og vil næppe have mindre gyldighed i de næste hundrede år.

Hvad man *ville, kunne* man - også på Silkeborg Bad i de »gode, gamle dage« - ligesom i dag, hvor alting er nyt, men tilpasset vor tids naturlige ønsker og afstemt efter den teknik, vi har til rådighed og tager med på råd.

★ ★ ★

Tidligere tog man på Silkeborg Bad med henblik på at genvinde helbredet. I dag tager både unge og ældre på Silkeborg Bad for at *forebygge* de sygdomme, som melder sig på et eller andet tids-

punkt, og som ændret og sund levestil i de smukkeste naturomgivelser, Danmark kan byde på, gælder én imod.

For hver dag, der går, bliver danskerne mere og mere bevidste med, hvad det egentlig er, vi udsætter vores organisme for. Stress er et fænomen, som plager en stor del af menneskeheden. På Silkeborg Bad har man den overbevisning, at stress og andre af tidens almindeligste dårligdomme kun kan forebygges og afhjælpes i et miljø, hvor stress ikke eksisterer, og hvor aktive og spændende beskæftigelser erstatter det daglige jag.

Faktisk er filosofien den, at Badet vil bidrage til en bevidstgørelsesproces, som tusinder af mennesker hellere end gerne vil bidrage til for deres eget og deres families vedkommende, og Badet mener, at det med nye metoder er muligt at skabe så gode forhold for gæster og venner - både hvad kost og levestil angår - at alle vil komme i bedre form, både fysisk og psykisk.

★ ★ ★

Hvad vil det nye Silkeborg Bad?

Ført og fremmest være Danmarks første *aktivitetscenter*, stedet, hvor unge og ældre kan tilbringe nogle dejlige afslappende, men også *aktive* feriedage, hvor alle, der har lyst til motion i et moderne helsecenter med talrige motionsmuligheder, med indendørs swimmingpool, tre solarier, sauna og massage, eller som ønsker sammensat et særligt træningsprogram, indendørs eller udendørs, der passer den enkeltes behov, kan få tilbudt alt dette.

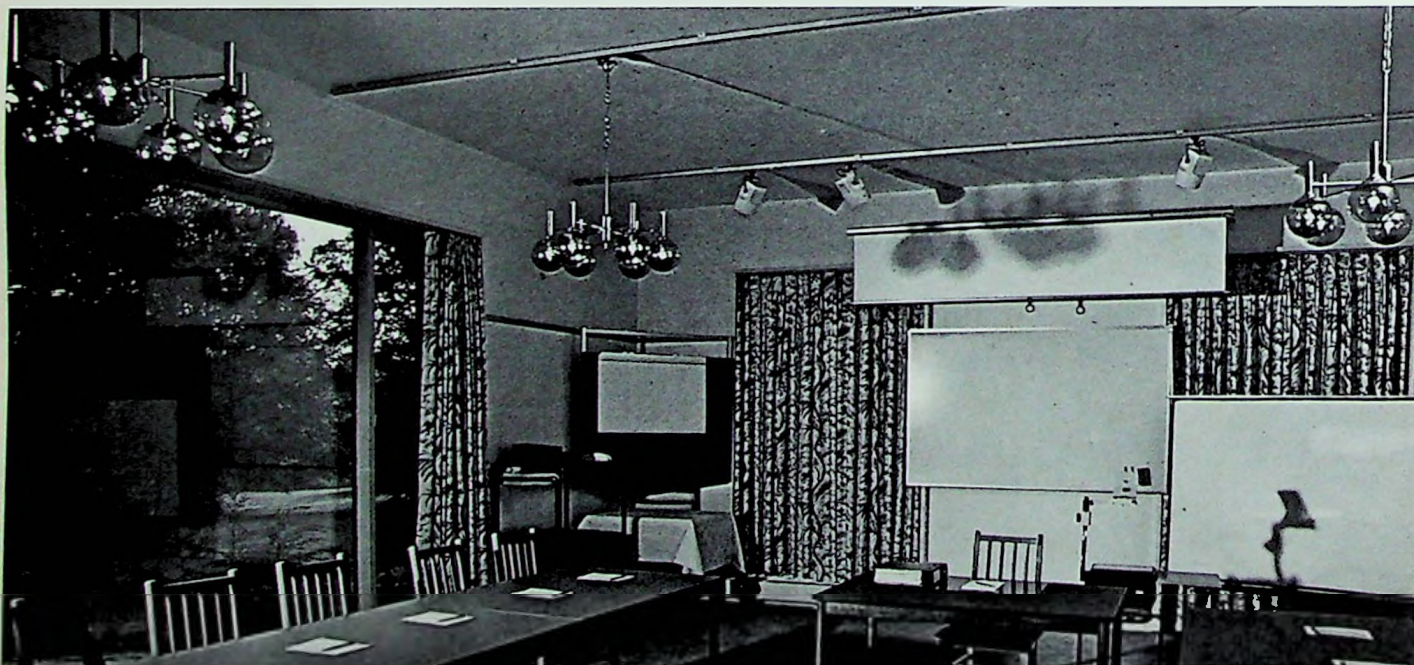
En sådan aktiv ferie er en total nyskabelse herhjemme og inspireret af moderne helse- og kursteder ude i verden. Det hører med til den nye historie, at Silkeborg Bad har truffet aftale med »Form & Figur«, Danmarks førende helsecentervirksomhed. Også Jane Fonda holder sit indtog på Silkeborg Bad, idet hendes verdensberømte »Workout«-program bliver introduceret og præsenteret i Badet's jubilæumsår. Og det hører med til nyskabelserne, at der er indrettet en attraktiv skønhedsklinik med modefrisør, fodterapeut, fysioterapeut og almen skønhedsekspert til rådighed for gæsterne. Herudover er overlæge Paul Gram-Hansen, der er speciallæge i medicinske sygdomme, tilknyttet Silkeborg Bad tillige med sygeplejersker m.v.

★ ★ ★

Her har vi peget på den nye linje i Silkeborg Bad's tilbud til gæster fra Danmark og udlandet. Tilbudet om aktivitet og motion, om helse og egen indsats. Men lige så vigtigt er det, at Silkeborg Bad fortsat vil være den ideelle ferieløsning for alle de mange, der har brug for en slappe-af-stund i dejlige omgivelser. Ung eller ældre - alle - kan have behov for rekreation og ferie, og det sker ikke bedre end på Badet,

Også spisesalen i hovedbygningen er nyindrettet. Gulvet er hævet, kønne og lyse farver præger det store og kønne rum.

I hovedbygningen er der i 1983 indrettet nogle smukke konferencesale - her får De et indtryk af faciliteterne.

hvis køkken imødekommer enhver smag - hvad enten man ønsker det nye franske køkken, der i passende grad tager højde for gæsternes drøjde, og som i øvrigt er velmagende og sundt. Desuden har det nye Silkeborg Bad etableret en førsteklases à la carte-restaurant, hvor man tager imod gæster »udefra« - en helt ny aktivitet, som åbner Silkeborg Bad over for omverdenen på en måde, der ikke tidligere var mulig.

★ ★ ★

Det er blevet »in« at smile overbærende af de mange mennesker, som render til konferencer i et væk. De lider af »møderisme«, siger Paul Hammerich, og efter hans mening lider hvert andet menneske af denne nye sygdom her til lands.

Med en total ombygning af Silkeborg Bad's tidligere »Societets-hus«, den nuværende hovedbygning, har Badet imidlertid søgt at imødekomme det ønske om at skabe ideelle rammer for moderne konference-, kursus- og mødevirksomhed, der næppe raser helt uden mening herhjemme - så lidt som i udlandet.

Danmarks største ældreorganisation EGV (Ensomme Gamles Værn), der også forestår Silkeborg Bad i dag, tog konsekvensen af de anbefalinger, som Ældrekommissionen fremkom med for et års tid siden, da man bad arkitekterne om at indrette moderne og elegante konference-faciliteter i hovedbygningen. Ældrekommissionen havde fastslået, at der inden for ældrearbejdet er et udækket behov for information og orientering om uddannelser og holdninger, og at en sådan know-how-udveksling bedst kan foregå på tværfagligt område.

Silkeborg Bad kan således befæste traditionerne ved en indsats for den ældre generation, men det ligger i Silkeborg Bad's nye program i mindst lige så høj grad at skabe rammerne om en fremadrettet uddannelses- og konferencevirksomhed, hvor unge og yngre mennesker - gerne på familiebasis - kan få viden og inspiration til det arbejde, de udfører i dagligdagen.

★ ★ ★

Aktivitet og motion, ferie og rekreation, kursustilbud og information - det er, hvad et nyindrettet og velfungerende Silkeborg Bad ønsker at tilbyde den unge, den yngre og den ældre generation. Ved 100-

års festen, der sætter sit præg ikke alene på Silkeborg Bad, men også på byen SILKEBORG, har Silkeborg Bad's bestyrelse og direktion kun haft ét mål:

At skabe det første og bedste aktivitets- og helsecenter i Norden for de unge og yngre, der har et ønske om i Danmark at finde et ideelt ferie- og hyggested, samt for den ældre generation, som er kommet på Silkeborg Bad igennem årtier og holder af de traditioner, der stadig holdes i hævd på Badet. For unge som ældre har man for eksempel indrettet en »Café Marc«, opkaldt efter en af verdens største malere, Marc Chagall, hvis billeder i smuk litografisk gengivelse giver cafeens vægge farve og fantasi. »Café Marc« vil være ramme om underholdning af traditionelt og utraditionelt tilsnit, og her vil generationerne finde sammen på tværs af de så stærkt omtalte generationskløfter.

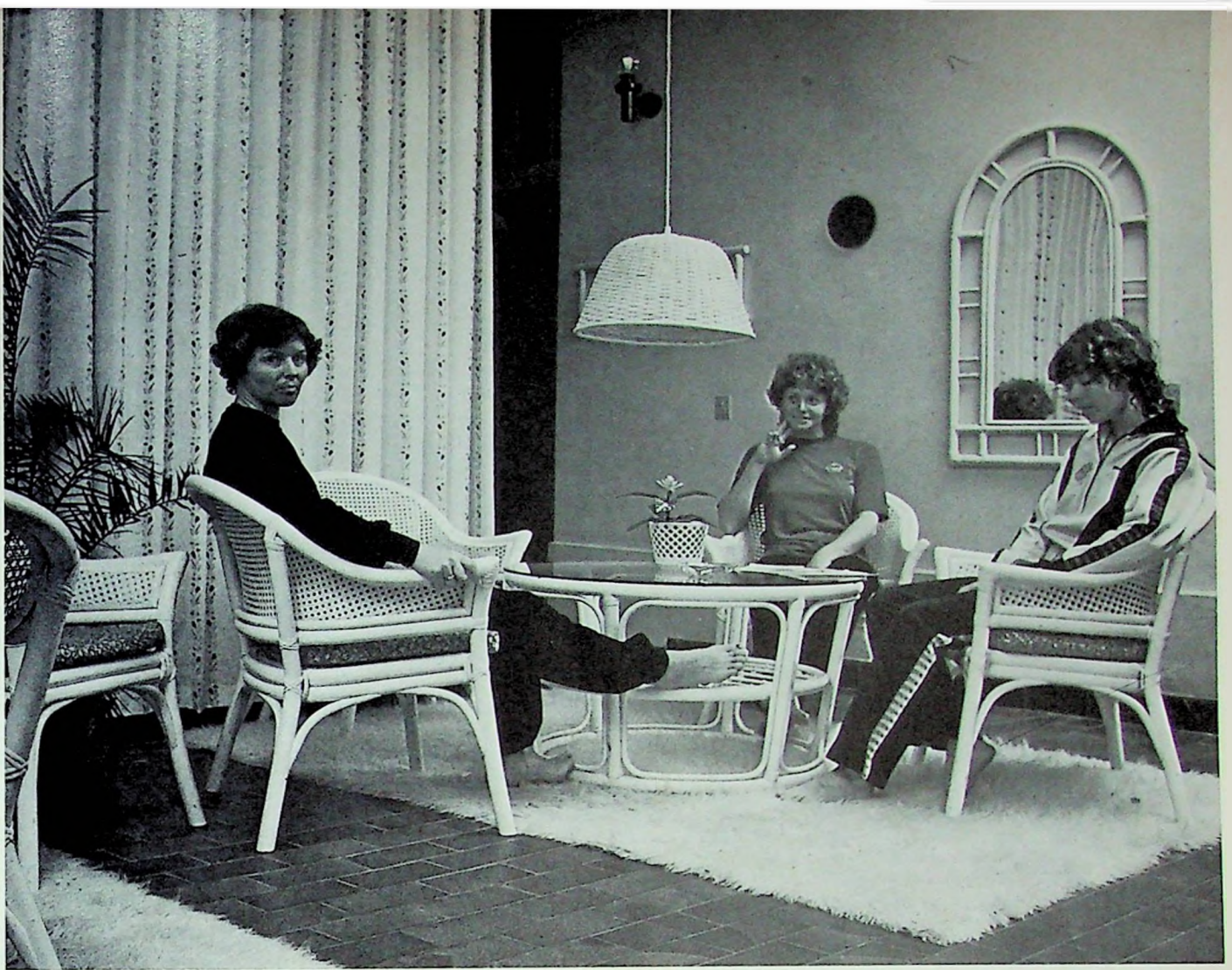
★ ★ ★

Det var Spies, der for 30 år siden tilbød pensionister at rejse sydpå for 1 krone. Vi var mange, der fandt, at denne indsats skulle nævnes, da han fyldte 60. Stadig er det sådan, at mange søger til andre egne af kloden, når de har brug for ferie, afslapning, rekreation eller blot forandring i tilværelsen. Men andre og stadig flere vil finde, at Silkeborg Bad byder på næsten det samme som en chartertur. Det er blot billigere, sundere, mindre anstrengende og smukkere. Hvor er der dejligere end ved Himmelbjergssøerne?

Med en fornyelse af Silkeborg Bad, der fortsat vil finde sted med veludarbejdede projekter til nye hotelfaciliteter og med nye muligheder for at dyrke såvel sportslige som kulturelle interesser - deriblandt optræning af elite-idrætsfolk og udvidet kursusvirksomhed - går Badet ind i sit nye hundredår - med tak for trofasthed fra Badet's venner og gæster og forventning om nye gode tider for nuværende og kommende generationer.

I pejsestuen har man ved den nylige moderisering skabt en charmerende à la carte-restaurant, som supplerer spisesalen fortrinligt.

Dejligt er det at slappe af efter svømmeturen i swimming-poolen - navnlig når det sker i disse nye, smukke omgivelser.

For lystfiskere er der rigeligt at gøre ved Silkeborgsøernes bredder.

*En lækker og fuldt moderne
skønhedssalon hører med i det
nye Silkeborg Bad's billede.*

*Også den franske salon i
hovedbygningen er blevet
nyindrettet med sans for god
smag og kvalitet.*

Himmelbjerg-egnen - det jyske højland der giver ro i sindet . . .

Af Lorentz Albeck-Larsen

Det var fremsynede folk, der i 1883 grundlagde Silkeborg Bad netop i Silkeborg - denne dejlige by, hvis omgivelser er sundhedskilder, højland og vide udsyn, en lise for sjæl og legeme.

Her skal ikke opholdes ved, at Danmarks ældste kuranstalt i dag har Danmarks yngste direktør. De to ting hænger godt nok sammen - der er fremtid i begge ender. Badet's gæster kommer hertil, syge, trætte, stressede og vender tilbage til hverdagen, opladede med nyt livsmød.

Men det er jo ikke alle, der ved, hvad de går ind til. Bortset fra visheden om, at opholdet på Silkeborg Bad både hvad kur, komfort og omsorg angår, er uforligneligt. Der er en tid til både afslapning og eftertanke. Og en anden tid, der kan bruges til opdagelser i den skønne omegn. Man kan komme langt omkring til fods - strejftog i skov- og sølandet i Badet's nærhed. Og man kan - med egen bil eller offentlige transportmidler - »erobre« hele den storslåede egn mod Hørbylunde vestpå til Mossø mod syd-øst. Et ophold på Silkeborg Bad vil fyge afsted og på afrejsedagen vil man finde ud af, at store dele af omegnen endnu ikke er opdaget. Og så beslutter man at vende tilbage for at erobre endnu et stykke af landet bag de tabte horisonter.

★

Men lad os begynde med selve Silkeborg. Der er ganske vist et stykke vej fra Badet ind til centrum. Men turen er det værd. I dag er Silkeborg, trods et ustyrligt vokseværk en inciterende by. En spændende handelsby med masser af udbud, skoleby med mange fine boglader, industri med Gudenåens pramdrager-fortid endnu inde på livet - der produceres og eksporteres. Men det er jo også en ung by. Da H. C. Andersen i 1854 boede hos sin ven og velgører, papirfabrikken og byens grundlægger, Michael Drewsen, var byen kun en flueplet på landkortet. Men engang i det 15. århundrede var her bispeborg og kongeslot, hvis sparsomme rester ses i fabrikkens haveanlæg ved Langesø. Først med Drewsen blev byen skabt. Den blev købstad i 1900. Sommeren igennem besøges byen af turister i tusindvis. Ved slusebroen lægger »Hjejlen« og de andre turistbåde til. Herfra udgår den betagende flod- og sø-tur til Himmelbjerget.

Men også »indendøre« er der meget at opleve. Silkeborg Kunstmuseum rummer Nordeuropas største samling af moderne grafik og en fornem repræsentation af værker af blandt andre Asger Jorn, Jean Dubuffet og andre internationalt kendte kunstnere. Silkeborg kulturhistoriske Museum, ved Hovedgårdsvej, er byens ældste bygning fra 1770 og opført af sten fra Silkeborg slot. Her findes blandt andet den 2000 år gamle, særdeles velbevarede »Tollund-mand«.

Og så går der en dejlig natursti fra Silkeborg gennem skønne områder omkring Them, Vrads, Bryrup og Østbirk. Stien følger stort set den gamle Silkeborg-Bryrup-Horsens jernbanestrækning.

★

Det var byen. Derfra kan man så udvide sine cirkler efter, hvor megen tid man har. Lad os begynde i det nære. Placeringen af Silkeborg Bad var den bedst tænkelige. På kanten af Vesterskov, der når helt over til Silkeborg-Horsens vejen og med Virklund og Brassø in-

denfor gå-bens rækkevidde. Der er mange stier og dramatiske slugter i Vesterskov, om foråret et himmeldrys af anemoner og fuglesang. I Torsø Bakker er blandt andet udsigtpunkterne Frederikke Høj og Frederik VII's høj.

Syd for Torsø finder man den lille Hummelsø i et stort, fredet areal, der strækker sig fra Torsø Bakker og Silkeborg Sønderkov til Virklund, der fra at være en klump huse i 1920'erne nu er en meget industri-tyngt forstad til Silkeborg. I et lille skovområde i sydvestlig retning er mange gamle hulveje, der menes at have været sideveje til Middelalderens hævevej.

En længere tur - vestpå - er vejen fra Badet til Funder og derfra til Hørbylunde Bakker (ca. 10 km) gennem et meget bevægeligt midtjysk landskab med bakker og saftige enge i bløde å-dale. Der er stærke stigninger fra Ørnsø til Funder, hvorfra vejen fører videre over Skærskovhede Bakker og ned igen i en af istidens skarpt skårne dale for så igen at stige mod Hørbylunde Bakker. Hertil nåede ismasserne under den sidste istid for ca. 15.000 år siden. Lige før toppen af Hørbylunde Bakker står til højre i krattet det simple mindekors for digterpræsten Kaj Munk, der blev myrdet her af Gestapo's danske lejesvende en januar-morgen i 1944. Kaj Munk ligger begravet på kirkegården i Vedersø.

★

»Himmelbjerget« er vort nationale samlingsmærke. Det stræber mod himlen så højt, som danskerens hartkorn nu rækker. Rent håndgribeligt er det 147 meter, men det virker alligevel ganske imponerende med den storslåede udsigt over lyngbakker og skove, slugter, søer og brede åløb. Her skabte for næsten 150 år siden Steen Steensen Blicher de folkefester, der fik karakter af kulturel folkerejsning. Det historiske Blichermøde i 1839 fik også et andet efterspil. Et skænderi med »Bjerget«s ejer førte til, at Christian VIII købte det omstridte område, som blev statsejet og fredet.

Talerstolen fra 1925 bærer alle de berømte taleres navne, og placeret ind mellem is- og souvenirboder står mindesmærker for kendte mænd, hvis navne er knyttet til Himmelbjerget. Det 25 meter høje tårn indviedes 1875 til minde om Frederik VII.

En tur rundt om Himmelbjerget som den her anførte (ca. 5 km) giver et indtryk af omegnens skønhed. Der er dog en væsentlig ting at huske: Hele »Bjerget« er totalfredet, hvilket betyder, at der hverken må skæres grene eller plukkes lyng. Følg stierne forbi H. C. Andersens bænk og videre ned mod Julsø med kik over mod Laven og Dynæs, hvor digteren Johan Skjoldborg holdt sine Dynæs-møder, der trak gæster til fra store dele af landet. Følg søstien forbi skibsbroen og forbi den lille bugt, der er skabt af halvøen Stigballe Hoved. Her fortsætter stien op over den over 113 meter høje Limberg Kol og tilbage til Himmelbjerget.

★

Efter turen omkring »Bjerget« kan man køre ad skønne skovveje til Svejlbæk færge ved den smalle strøm, der forbinder Julsø og Borresø. Følg Borresø et stykke. Man passerer kanalen, som danner afløb for Silensø på venstre hånd og er så i Sønderkov med de dejlige

Stemning fra Ørnsø i gamle dage (billedet øverst). På billedet til højre ses hovedbygningen - i 1983 lige så karakteristisk og »tyrolsk« som forhen, men fornyet og forskønnet indvendigt.

Paradissøer, Karoline Amalies Høj og Tingbjerg som en malerisk baggrund.

Stien fortsætter rundt om Slænsø og op over »Kongestolen«, en 80 meter høj bakke med en pragtfuld udsigt. Herfra over skovvejen til en anden H. C. Andersen bæk med dejlig udsigt. H. C. Andersen elskede Silkeborgskovene og hele Himmelbjergegnen. Af den stor-slåede natur og Gudenåens flodstrøm inspireredes han til historien om Ib og den lille Christine.

Turen fortsætter mellem rydninger og lyngbakker til dalstrøget mellem Store Knøs (129 meter) og Lille Knøs (117 meter). Fra begge disse højder er der i glimt mellem træerne udsigter ned mod Julsø.

Så har man på en eftermiddag erobret hele Himmelbjergspanoramaet. En storslået oplevelse.

